Föreningen Heimdals Folkskrifter. — N:r 45.

DEN SVENSKA FOLKHÖGSKOLAN AF

TEODOR HOLMBERG

FÖRESTÅNDARE FÖR TÄRNA FOLKHÖGSKOLA I VÄSTMANLAND

------------ STOCKHOLM F. & G. BEIJERS BOKFÖRLAGSAKTIEBOLAG

Upsala 1897 Almqvist & Wiksells Boktr.-Aktieb.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som tillhör University of Michigan Library, har scannats av Google Books. Den anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i mars 2014 av Bert H.

Den svenska folkhögskolan.

(Under rubriken “Die schwedische Volkshochschule“ införd 1896 i “Deutsche Zeitschrift für ausländisches Unterrichtswesen“.)

I.

Inledning.

Nicolai Fredrik Severin Grundting (född 1783, död 1872), den frejdade danske biskopen, psalmdiktaren, siaren, häfdaforskaren, skalden och talaren, är den nordiska folkhögskolans främsta och största namn. Han är folkhögskolans fader, hans väldiga ande fyller och behärskar hennes undervisning, hans lärjungar blefvo de ledande männen inom den äldsta — den danska — folkhögskolan, och de kretsar, som af honom påverkats i religiös riktning, blefvo de nya skolornas bästa stöd, liksom de gåfvo dem deras första och flesta lärjungar. Han är genom sin religiösa väckaregärning vorden en det danska kyrkolifvets reformator, och genom sin andliga skapelse, folkhögskolan, är han i vidsträckt mån vorden en det *nordiska folklifvets reformator och pånyttfödare*.

Hvad ville Grundtvig och hvad gömmes i hans skoltanke? Till en början får jag då erinra om, att han i vårt århundrades första decennier uppträdde mot hela den på hans tid inom kyrka och skola allmänt rådande rationalistiska uppfattningen. Han fann, att från universitet och seminarier många präster och lärare utgingo med en bildning,som hvarken var äkta kristlig eller äkta folklig och som därföre måste betraktas som farlig for det danska folkets andliga hälsa. Bildningens tomhet så på djupt kristlig som på sant nationell anda dref Grundtvig att uppträda med yrkande, att hela skolsystemet skulle hvila på evangelisk och nationell i stället for på klassisk-

humanistisk grund. De klasser, som fingo sin bildning i statsskolorna, syntes honom ofta äga en falsk och osund bildning, eftersom de både genom sin kalla rationalism och sin okunnighet om Nordens forntid, fornspråk och hela andliga karakter samt genom sin stela byråkratiska klasskänsla med höga skrankor skildes från och främmandegjordes för folkets flertal, de kroppsarbetande och näringsidkande klasserna. Han ansåg vidare, att de lärda skolorna alltför uteslutande betonade det rent formella, att akta lärjungarna för att begå "fel i formen och bockar i stilen", medan man glömde att vårda om lifvets friska kärna. Minnet öfvades ensidigt och belastades öfver dess bärförmåga, men hvarken känsla eller vilja erhöllo näring och sporre, hvarföre skolan icke heller främjade *karaktersutveckling*, danandet af utpräglade personligheter, snarare liksom Tarquinius topphögg och nivellerade alla samt genom sin abstrakta uppfattning uttorkade poesiens, religionens och hela den naturliga ingifvelsens friska källsprång. Latinskolan var för honom en död skola, "den svarta skolan". Ett af de svåraste felen i hela skolbildningen var, menade Grundtvig, att man glömt taga i betraktande "skillnaden mellan årstiderna i människolifvet", hvarföre skolan icke heller rätt kunde tilltala vare sig barndomen eller den vuxna ungdomen. Hon kväfde alltför ofta barndomens lif, stäckte kraften, blekte kinderna, så att "lifvet aldrig kom att blomstra i ungdomsfullhet och kraftens flöde aldrig att rinna öfver i mandomens dagar". Glosor, läxor, examen och pappersmeriter blefvo skolans allt i allom, och därmed gaf man de unga stenar i stället för bröd. Det hela blef en drifbänkskultur, hvarken sund eller glädjande. Och detta framkallade en falsk uppfattning afhela lifvets mål för människan. Ty människorna lärde sig att framför allt söka en anställning i statens tjänst, lika godt hvilken, för att få ett säkert "lefvebröd", i stället för att på allvar söka först ett mål, en gärning att lefva för, som kunde blifva ett lifsbröd för deras inre. — Först och sist borde därföre för ett nordiskt och kristligt folk en högskola grundas, ett folkligt universitet, som hvilade på nordisk och kristen grund och där hvarken klassiska eller moderna språk sutto i högsätet, utan folkets eget tungomål med all den rika bildning detta kan meddela. Denna stora högskola ville Grundtvig hafva förlagd till det skönt belägna, historiskt minnesrika Sorö i Själland.

Att den första folkhögskolan i världen kom till, skedde på följande sätt. Det var år 1844, då mellan det danska och tyska folkelementet i Slesvig en språkstrid utkämpades och de båda nationaliteterna mätte sina krafter mot hvarandra. Det var den spänningstid, som föregick utbrottet af den första fejden om Slesvig, 1848—50. För en så varm patriot som Grundtvig, så hängifven allt som kunde lifva och stärka *hans* folks kraft, var det tydligt, att han med ifver skulle sluta sig till den danskt nationella rörelsen. Så kom den 4 juli 1844, en högsommardag, då flera tusen danska män hade samlats till en s. k. "språkfest" å den höga utsiktsrika Skamlingsbacken tätt invid Lilla Bält på Slesvigs östsida, helt nära den gräns, som 1864 uppdrogs mellan tyskars och skandinavers land. Det var vid detta tillfälle, som Grundtvig uppträdde med ett flammande tal, däri han framlade nödvändigheten af att för folkets djupa led och för dess *vuxna* söner en folklig högskola upprättades, där Nordens ande i och genom modersmålet oinskränkt härskade. Med detta tal, kan man säga, fick folkhögskolan dopet af Grundtvigs eldiga snille, och fyra månader efter den dagen stod den första folkhögskolan i Rödding fram, färdig att som sina lärjungar mottaga unga nordslesvigska bondesönerDen 7 sept. 1894 voro representanter för hela den nordiska folkhögskolan samlade i Askovs högskola nere i sydligaste Jutland, svenska, norska, finska och danska lärare och lärarinnor. Huru gärna hade de icke velat i samlad skara göra ett kort besök i Rödding, en helig mark i nordiska folklärares ögon, lärare, som känna och uppskatta den djupa och värmande frändeskapen med det till en lycklig enhet samlade Tysklands ädla folk! Det kändes därför särskildt för svenskar och finnar smärtsamt, då de af slesvigska myndigheter nekades att trampa Slesvigs jord, samma dag — d. 7 sept. — då deras förfäder 263 är förut på Breitenfelds mark göto sitt blod för luthersk tro och germanisk självständighet..Så var då ett nytt och lofvande frö till en sund folkupplysnings utveckling nedlagdt, och om det än var litet så har dock ett halft århundrades historiska utveckling intygat sanningen af en skalds ord:

»Det minsta frö, som plantas ut, kan varda likt ett träd till slut: dess rot står gömd i jordens grus, men ofvan stoft och mörker dess krona sträcks mot himlens ljus.

Hvart ord, som här med kärlek sås i unga bröst, skall ej förgås; det växa skall, så är vår tro, och himlaburna tankar som fåglar bygga där sitt bo.»

Ja, i sanning vuxit! Man kan säga, att det dröjde omkring 20 år, innan den nya inrättningen tog riktig fart i Danmark. Men efter 1864 års krig kom en tid af mäktig och snabb utveckling för den unga folkhögskolan; de stora, tunga förlusterna utåt måste motvägas af tillväxt inåt. Män, nationellt väckta af krigets pröfningar samt religiöst värmda och lysta af Grundtvigs på en gång djupt kristliga och för allt sant mänskligt deltagande åskådning, lämnade alla officiella lefnadsbanor, å hvilka deras höga universitetsbildning och ovanliga begåfning förutbestämt dem till en lysande karriär, och ägnade sig åt landtbefolkningens väckelse och fosterländska upplysning. Inom kort grundades snart sagdt i alla landets delar den ena “ungdomsskolan“ efter denandra, dit ynglingar vintertiden, flickor sommartiden talrikt flockades. 20 år efter freden funnos i Danmark öfver 70 dylika folkhögskolor med mer än 4,500 elever årligen, de flesta ur landtmännens klass. I Askov, strax ofvanför gränsen mot Slesvig vid Kongeå, har till och med ett lyckligt försök gjorts under Ludvig Schröders ledning att så småningom förverkliga Grundtvigs ursprungliga tanke på ett enda stort folkuniversitet, som skulle varda en medelpunkt för ett både omfattande, grundligt och folkligt upplysningsarbete utan att nedsjunka till en examensanstalt för utbildande af ämbetsmän.

Grundtvigs skoltanke var dock alltför innehållsrik, ägde alltför stor inre spännkraft, för att den skulle kunna stanna blott inom skolväggarna. Den har drifvit sina vänner att skapa nya former för ett godt och kraftigt folklif, och på så sätt hafva en mängd föredragsföreningar på land och i stad, gymnastik- och skyttegillen, läraremöten och höstmöten för gifta (mest gamla elever), s. k. folkhögskole- och soldathem i flera städer m. m. uppkommit — idel vittnesbörd om det lefvande ordets makt, ty därur har allt innerst vuxit, icke institutionsmässigt igångsatt ofvanifrån af myndigheter. Men det är framför allt genom de tusentals goda hem, hvilka forna manliga och kvinnliga elever byggt upp, som folkhögskolornas ungdom — och det gäller i alla Nordens länder — blifvit landsbygdens bästa kärna och salt, såsom det mångfaldiga gånger vitsordats af både höga och låga, lärda och olärda. En och annan har förmenat, att folkhögskolan skapar onyttiga svärmare med obetydligt innehåll, och man kan ju gärna medgifva, att också från folkhögskolorna utgår understundom någon elev, som måste betraktas som ett misslyckadt exemplar. Men det betyder blott, att skolan icke mäktat omintetgöra inflytelsen från ett dåligt hem, den föregående tidens onda vanor och sällskap eller medfödda dåliga inre anlag. Och dessutom, hvilken skola i vida världen lämnar väl ifrån sig idel vällyckade produkter? Utgå icke från själfva universitetenunderstundom unge män med skämda seder eller med böjelse för för opraktiskt svärmeri eller med lust för samhällsomstörtande planer och principer? —

1864 öfverfördes folkhögskolan till *Norge.* Trots motstånd från olika håll slog den nya saken så småningom rot flerestädes i dal och vid fjord, och den vuxna ungdomen visade sig äfven här högligen mottaglig för den lifsupplysning, som, under starkt inflytande från Grundtvigs ande och Danmarks folkhögskola, bjöds densamma af flera rikt utrustade, kraftigt utpräglade personligheter. Tyvärr är det oförnekligt, att den norska folkhögskolan stannat i växten, där den icke rent af själf gått tillbaka. Skulden härför drabbar den politiska partistridens sugning, som icke lämnat ungdomsskolans heliga mark oberörd och som beröfvat henne mången duglig ledare. —

1868 föddes de 3 första *svenska* folkhögskolorna, hvarom mera längre fram.

Sist kom *Finland,* där 1889 i Kangasala en kvinnlig folkhögskola började s, men redan nu äro omkring 20 dels svenskspråkiga, dels finskspråkiga folkhögskolor upprättade. I detta land blef den nya saken strax en folkets sak. Föreningen med det väldiga tsarriket i öster ställer höga och svåra kraf på Finlands folk och ledande män: det gäller att häfda sitt nationella jag på alla områden, det gäller att i tid mot hvarje försök till förryskning sätta en stark och själsvaken nationalanda. Men en kraftig häfstång härtill är ungdomsskolan, som på sitt egendomliga sätt hos de djupa samhällslagren blåser fosterlandskärlekens och medborgarandans gnista upp till en klar och kraftig låga. Särskildt har Helsingfors’ universitet gått i spetsen för folkhögskolesakens omplantering på finsk mark och på själfständigt sätt. Dess lärare och studenter hafva varit utomordentligt verksamma att hålla föredrag och utgifva skrifter till upplysning om den nya skolan, att insamla penningmedel genom utsända teckningslistor, konserter, folkfester, basarer o. s. v., framför allt genom att efter slutadeuniversitetsstudier studera sig in i folkhögskolans idé och arbete genom vistande vid danska och svenska folkhögskolor och genom att som lärare

ägna sig åt detta nya skoluppslag inom Finlands högre folkupplysning. Finlands folkrepresentation, landtdagen, har fullt visat sig i stånd att uppskatta folkhögskolan och anslog för treårsperioden 1891—94 därtill en icke obetydlig summa penningar — 30,000 mark — men detta beslut blef icke godkändt af generalguvernören, den ryska generalen grefve v. Heyden, och förföll således. Nåväl, så har det enskilda initiativet och den enskilda offervilligheten fått träda så mycket kraftigare fram, ock så har äfven skett. Dock kan äfven numera statsbidrag fås, men för att blifva delaktiga däraf få de finska folkhögskolorna uppträda i landtbruksskolans skyddande förklädnad!

Efter denna korta historiska öfversikt och dessa mindre systematiska än lösbrutna stycken af Grundtvigs skolidé öfvergår jag att skildra den svenska folkhögskolans uppkomst, organisation, undervisningsmetod, uppfattning af skolans mål o. s. v.

II.

Hur den svenska folkhögskolan blef till.

Sedan urminnes tider är Sveriges folk ett sig själf styrande folk, och lång öfning, pröfvad erfarenhet hafva gifvit det en förmåga att taga praktiskt grepp i saker och ting, hvilken icke så lätt öfverträflfas eller så fort och tidigt finnes hos andra folk. Aldrig har bonden varit träl eller lifegen i Sverige. Åtskilliga gånger har han visserligen varit mycket nära att komma under en mäktig, begåfvad och ofta hänsynslös adelsklass, men han hade den frie mannens blod i sina ådror och tillräcklig kraft att värja sig. Hjälp af stora ledande personligheter fick han också: af enEngelbrekt, Sturarne, Gustaf Vasa, de två “bondekonungarne“ Karl IX och Karl XI. Allt sedan 1435, då riksdagen blef till och snart utträngde “herredagen“, har bonden såsom ett särskildt riksstånd haft sätt och stämma där till 1865, då tvåkammarsystemet genomfördes. Sedan den dagen hafva *bönderna* — de små landtbrukarne, icke de stora godsägarne — utgjort vårt inflytelserikaste politiska parti, “landtmannapartiet“, bland hvars medlemmar mer än en kunnat sägas äga statsmannablick och en ovanlig insikt i det svenska samhällets utveckling, byggnad och lifsvillkor. Det torde ej blifva lätt att i något lands riksdag finna småbönder så talrikt representerade, så politiskt dugande och inflytelserika. Men så äro också Skandinaviens bönder i socialt hänseende högt aktade. Denna öfning i och förmåga af praktisk politik är grundlagd och närd dels af den obligatoriska folkupplysning, som allt sedan 1842 års folkskolelag vuxit upp i Sverige och ställt dess folk i allra främsta ledet bland bildade nationer, dels af de kommunallagar, som 1862 kommo till och gåfvo ökadt uppsving åt den urgamla självstyrelsen samt utgöra den fasta grundvalen för 1866 års riksdagsordning. Klart är också, att den förbättrade ekonomiska ställningen, den allmänna “uppryckning“ det nittonde århundradets i allt ingripande kommunikationsväsen medfört samt tidningspressens väldiga utbredning äfven nere i de djupaste folklagren mäktigt bidragit att höja allmogens intelligens och öppna blicken för nödvändighet af en medborgerlig bildning, som väl hvilar på folkskolan, men går vidare än dennas och fördjupar sitt innehåll genom att vara riktad på den *vuxna* ungdomen. Det är bland dennas åldersklasser, 18—25 år, som den svenska folkhögskolan — i likhet med hvad fallet är i grannländernas folkhögskolor — finner sina flesta lärjungar.

Första tanken eller första aningen om folkhögskolor vaknade 1867 samtidigt på tre ställen. I Skåne var det i Bara härads landbruksklubb och i Kristianstads läns landsting, och å båda ställena var det två högt begåfvade och mycket framstående riksdagsmän ur landtmännens led, *OlaAndersson* i Burlöf och *Sven Nilsson* i Efveröd, som uttalade sig för “inrättandet af en skola, där allmogens vuxne söner kunde få tillfälle att inhämta ett större kunskapsförråd än det, den vanliga folkskolan kunde meddela“. Både som blifvande landtbrukare, kommunalman och medborgare i staten behöfde ynglingen mera utbildning. Han behöfde dessutom uppfriska hvad han en gång som barn i folkskolan lärt, men sedan i betydande mån glömt bort. Han borde få en upplysning, som ej droge honom *från* kroppsarbetet, utan en som tvärt om återgåfve honom åt det, men med stärkt lust och

ökad intelligens. På landet och icke i staden borde en sådan skola ligga, ty lärjungarne borde icke läras att utbyta sina vanliga lefnadsvillkor i hemmen mot stadsvanor. Skolans mera allmänna syfte borde vara att bidraga till klassmotsatsernas utjämnande. Men *huru* detta allt skulle realiseras och huru skolan pedagogiskt skulle ordnas, låg ännu för männen i Skåne i det oklara. Vägledning och ljus i detta stycke kommo från det tredje hållet, där folkhögskoleidéen hos oss trädde fram i dagen.

Det var i Stockholms "Nordiska Nationalförening", där *D:r August Sohlman* — den liffulle, framstående redaktören för det frisinnade "Aftonbladet" — väckte förslag om inrättande af "bondehögskolor", och härom kom en synnerligen sakrik och entusiastisk diskussion att föras. D:r Sohlman hade dessförinnan utsändt en vän, skriftställaren *D:r Ålund,* att i Danmark studera den grundtvigska skolan, och det var icke minst dennes bref till "Aftonbladet" som lämnade stoff till nyssnämnda diskussionsmöte, hvars förhandlingar trycktes och medföljde denna tidning. Hvad "Aftonbladet" på detta sätt bragte i dagen lästes i rätta stunden af ofvannämnde män i Skåne samt af andra ifriga vänner till en högre folkbildning, och på så sätt fingo de reda på de danska folkhögskolorna. Nu blefvo dessa på ort och ställe studerade äfven af enkom härför utsände kunnige män, och genom detta lyckliga samarbete mellan representanter för arbetets och den högre bildningens män tillkommo Sveriges trenneförsta folkhögskolor, alla upprättade hösten 1868: *Hvilan* och *Önnestad* i Skåne samt *Herrestad* i Östergötland. Den senare skolan grundades af D:r Ålund och riksdagsmannen *Jonas Andersson.* Men det blef föreståndaren för Hvilans folkhögskola, docenten i geologi vid Lunds universitet D:r *Leonard Holmström,* förbehållet att från den dag skolan stiftades till den dag i dag, i högre grad än hvad som gäller om någon annan, stå fram som banbrytare och tongifvande ledare för den svenska folkhögskolan.

Spörjes det, hvad det var som förmådde D:r Sohlman att intressera sig för högre skolor för vuxne söner af landets kroppsarbetande klasser, så hade det sin grund i ett D:r Sohlmans sammanträffande med en framstående dansk man, etatsrådet C. Flor, som under resor i Sverige tyckte sig hafva funnit, att den svenska allmogen med hänsyn till fosterländskhet och vaken medborgaranda icke motsvarade hvad man haft skäl fordra af ett folk med så urgammal frihet. Antingen ville det till, att en stor nationell fara väckte folket, eller att samma resultat nåddes genom folkupplysningens höjande och fördjupande. Det var det senare som Sohlman, den klarsynte och varmhjärtade patrioten, valde. Mera vakna och medvetet fosterländska tänkesätt, än hvad som måhända rådde hos det äldre släktet, skulle inympas hos ungdomen, och på så sätt skulle sönerna godtgöra fädernas försummelse.

Sedan 1868 och till nuvarande tid hafva inalles 28 manliga och omkring 17 kvinnliga ännu i gång varande folkhögskolor upprättats och snart finnas de i hvarje län, i somliga län till och med två à tre. 1896 öppnades en ny folkhögskola vid Boden i Norrbottens län, och därmed har Sveriges folk realiserat Grundtvigs idé ända uppe vid polcirkeln bland den glesa svenska befolkning, som vid Ryssland-Finlands gräns håller vakt för västeuropeisk kultur.

Det skulle blifva för långt att i detalj redogöra för de senare folkhögskolornas tillkomst. De hafva i korthet bildats ungefär som de tre äldsta: genom förslag och motioner,som af i bygderna aktade och kände män och folkupplysningsvänner framlagts i landsting, på folkmöten, i hushållningssällskap o. s. v. Gemensamt snart sagdt för alla är, att både enskilda personer, kommuner och länsmyndigheter varit högligen beredvilliga att göra uppoffringar för att få sådana skolor till stånd. Inom några få år samlades t. ex. i Västmanland mer än 40,000 kr., och i närvarande stund äga åtminstone hälften af skolorna egen tomt och egna hus. De andra äro inhysta i för tillfället hyrda lokaler. Folkhögskolans vänner och gynnare räknas inom alla klasser, framför allt hos allmogen. Framhållas bör, att flera af Sveriges mest betydande och vidtskådande män varit omhuldare af den nya saken, och många äro t. ex. de landshöfdingar, som ställt sitt inflytande och sin erfarenhet till skolornas tjänst och fungerat som ordförande i deras styrelse.

Elevernas antal vid svenska folkhögskolor är hvarken absolut eller relativt taget så stort som vid de danska. I medeltal blir det årligen 1100 à 1200 manliga och kvinnliga elever inalles. Sedan 1868 hafva omkring 22,000 elever utgått från de svenska folkhögskolorna. Sverige är ett mycket större land än Danmark, och folket bor glest.

Afstånden äro stora, om ock järnvägsnätet är det största i världen i proportion till folkmängden. Förmögenheten är icke heller så stor som i Danmark, och våra skolor äro vida färre och hafva verkat en vida kortare tid. Därtill kommer, att Sveriges folk alltsedan Finlands förlust 1809 och Napoleonskrigen 1813—14 icke skakats af någon sådan yttre händelse, som känts genom hela nationen, något som däremot var fallet med Danmark genom 1864 års krig. Ej heller har Sveriges folk genomströmmats af en sådan kraftig, folklig, lifsglad och allt humant och nationellt lif så befruktande religiös väckelse som den danska grundtvigianismen.

Vår svenska kyrka äger bland sina ledare många betydande krafter, kunskapsrika, talangfulla, varmhjärtade män, men förnekas kan det icke, att man ofta ställt sig väl kylig mot kulturrörelser, som framvuxit af fritt initiativoch som icke direkt fallit inom prästerskapets intressesfär. Dock har folkhögskolan rönt kraftig hjälp äfven af många präster, och den profetian torde vägas, att mellan kyrkans och folkhögskolans män samarbetet skall växa i en framtid. — Hvad den frikyrkliga rörelsen i vårt land beträffar, så har den tvifvelutan tillfört vårt folk ett betydande tillskott af fromhet och religiös lifaktighet, men pietismen, som gärna fördjupar sig i det subjektiva känslolifvet, har i alla tider haft svårt att med surdegens kraft genomsyra det rent mänskliga lifvets olika områden samt att i längden vinna och bevara ungdomens sympati. Dock måste den svenska folkhögskolan erkänna, att äfven från det hållet ökadt intresse for hennes verksamhet förmärkes samt att hon från frikyrkliga hem mottagit många utmärkta elever.

Hvad Norges folkhögskola angår, har hon i viss mån haft ett särskildt gynnsamt underlag för att åtminstone fort växa upp och få grepp i folket. Norrmännen voro som bekant ända till 1814 Danmark underlydiga. Deras politiska frihet är af ungt datum, men har så mycket lifligare och ungdomsfriskare omfattats af det kärnsunda folket. En högstämd nationell diktning har från Norge burits ut öfver den bildade världen af skalder som Ibsen, Björnson, Lie; och dessa diktares tankar och syner hafva gått djupt ned i nationen. I Norge var således på mer än ett sätt den folkliga jordmånen väl beredd för en ungdomsskola, hvars syfte var de unges väckelse till tänkande människor och medborgare.

Vår svenska folkhögskola växte emellertid äfven den ur en djup och stark rot: ur vårt medborgarelifs kraf, ur samhällets nya kommunala lif, ur allmogens lyftning genom ståndsförfattningens fall, ur det allmännare kända behofvet af “mera ljus“, det är: kunskaper, själsodling.

Sundt och sant har hela den nordiska folkhögskolan vuxit upp: ur små begynnelser, ur enskilda initiativ, ur folkets egen själfstyrelse, vuxit med ett ord nerifrån uppåt.Den har icke gått den motsatta vägen, icke på konstladt sätt tillkommit som en teoretiskt framkonstruerad institution vare sig genom regeringspåbud eller riksdagslagar. Nej —

»Ur folkets hjärta den tanken gått Och dädan har den sin värme fått.»

Sin lifskraft har folkhögskolan icke minst bevisat därigenom, att hon efterhand och i växande grad förmått eröfra åt sig *moraliskt förtroende* och *ekonomiskt understöd* från snart sagdt alla vare sig lokala eller statsmyndigheter. Härom något mera längre fram.

De danska skolorna hafva uppstått genom initiativ af enskilda män, föreståndarne för desamma. De äro således *enskilda* företag och enskild egendom, fast de åtnjuta stort statsunderstöd. I Sverige åter hafva de väl uppkommit på förslag af vanliga enskilda medborgare, men de ägas och underhållas af lokala *korporationer* eller lokala *myndigheter.* De hafva allt ifrån början samt både i sin yttre gestalt och i sitt inre lif en egendomlig nationell och själfständig prägel, hvarmed ingalunda skall förnekas den stora tacksamhetsskuld, Sveriges folkhögskola står till den äldre danska, ty genom denna har en rikare och mera liffull uppfattning af hela folkhögskolans uppgift vunnit insteg hos målsmännen för Sveriges ungdomsskola; många lärdomar hafva vi mottagit från det lilla, men andevakna frändefolket bortom Öresund och Kattegatt. Jag tror också, att den svenska folkhögskolan gifvit åtskilligt tillbaka, t. ex. högre värdering af det rent praktiska, hvardagsnyttiga vetandet. Hvart och ett lands skola gifver det bästa hon har. Finnes blott lif i roten och en pedagogiskt bärande tanke genom skolan, må hon sedan skapa sig sina egna former, passande för folkets och landets förhållanden. Och möjligheten för att folkhögskolan

kunde dana sig sin egen form låg däri, att hon uppstod på initiativ af enskilda krafter, i olika delar af landet samtidigt, att man utarbetade skolreglementen oberoende af hvarandra, att inga myndigheter häri ingrepo föratt åstadkomma en abstrakt, ofruktbar likformighet, att ekonomien *i början* grundades på enskild offervillighet och elevafgifter, icke på statsunderstöd. Detta kan icke nog betonas, ty, fri från tvång och falsk yttre enhet växte den svenska, hela den nordiska folkhögskolan, upp i frihetens stärkande, ljusa och glada luft och den enhet, som trots allt ändå genomgår hela hennes arbete, alla hennes olika grenar, är äfven den en frihetens skapelse, en *inre* enhet, den andliga frändskapens enhet i främsta rummet. Att de senare uppkomna skolorna i sin organisationsplan tagit till modell de äldre, är klart, och på så sätt har äfven i mycket en stor yttre enhet framväxt. *Men allt på den pedagogiska frihetens mark!*

III.

Organisation.

När en skola för den vuxna ungdomen skulle ur talens och debatternas förberedande stadium föras ut i synlig form och taga en fast lifsexistens, måste en något så när betryggande organisation gifvas henne. Vanligen bildade då ett antal folkupplysnings vänner och framstående män i bygden en s. k. *garanti- eller folkhögskoleförening,* ur hvilken en styrelse af 5 à 7 personer utgick, i hvars händer skolans verkställande makt blef lagd: att skaffa lokal, välja föreståndare, sköta ekonomien o. s. v.

I fall t. ex. landsting och hushållningssällskap ikládt sig ekonomisk garanti för skolan under en viss period, vanligen för 5 år i sänder, så sammansattes skolstyrelsen från tre håll: garantiföreningen, hushållningssällskapet och landstinget. Så var det t. ex. vid Tärna folkhögskola i Västmanland. Nyssnämnda principaler utsågo hvardera 2medlemmar i styrelsen, valda för en tid af 2 år i sänder, och som ständig medlem i styrelsen var alltid föreståndaren själfskrifven med talan och rösträtt som hvarje annan medlem. Dessutom är han styrelsens sekreterare. Ordförande, vice ordförande och skattmästare utses inom styrelsen. Protokoll föres vid hvarje sammanträde, och hvarje år utger föreståndaren i styrelsens namn en kort *redogörelse* för skolans verksamhet, hvilken tillställes skolans samtliga principaler, eleverna, rikets öfriga folkhögskolor, ecklesiastik-departementet, regeringen, länets tidningar och riksdagsmän o. s. v. Spörjes, ur hvilka samhällsklasser styrelsemedlemmar tagas, kan man svara: så godt som ur alla. I Tärna folkhögskolestyrelse hafva under de gångna 20 åren suttit: landshöfding, militärer, godsägare, bönder, präster, industriidkare, juridiska ämbetsmän, en elementarläroverksrektor, en förutvarande professor o. s. v.

De *stadgar,* som gälla till efterrättelse för hvarje skola och som äro antagna och fastställda af garantiföreningen eller af landstinget, ofta efter ett utkast eller förslag af den blifvande föreståndaren, äro hvarandra i det väsentligaste rätt lika och afhandla: skolans ändamål, undervisningsämnena, styrelsens sammansättning och funktion, lärarnes allmänna skyldigheter och rättigheter, lärjungarne m. m.

Angående folkhögskolans ändamål och syfte heter det för Tärna i dess något vidlyftiga § 1 så här:

“Folkhögskolans ändamål är

att bland den mognade ungdomen inom länet verka en sann gudsfruktan, en lefvande, på kännedom om Sveriges natur och historia grundad fosterlandskärlek och en tillförlitlig kunskap om det svenska folkets rättigheter och skyldigheter,

samt att gifva denna ungdom en förädlande inblick i skapelsens sammanhang, i naturens former, krafter och verksamhet och i det lagbundna sätt, hvarpå en hvar rättast och bäst till eget gagn och fosterlandets fromma kan arbeta i sin kallelse.Folkhögskolans undervisning skall vara allvarlig, flärdlös och lättfattlig samt åsyfta att skärpa förståndet, höja inbillningskraften, värma hjärtat, utbilda karakteren både till ödmjukhet och fasthet,

utveckla ynglingen till mogen mandom och göra honom till en duglig arbetare samt kunnig och framåtsträfvande medborgare."

Om lärarne lyder en paragraf på detta sätt: "De böra vara väl vitsordade för kunskaper, hvar i sina ämnen, och bör den, som undervisar i de under första gruppen sammanförda läroämnen (de humanistiska), helst äga universitetsbildning, samt den, som undervisar i andra gruppens läroämnen (de naturvetenskapliga), helst hafva genomgått landtbruksinstitut, bergsskola eller högre tekniskt läroverk."

Utom minst två ordinarie lärare finnes alltid åtskilliga biträdande lärare. Regel är, att alla lärare utses af styrelsen *efter föreståndarens förslag.* Styrelsen kan icke vid föreståndarens sida sätta en person, med hvilken denne icke vill eller kan med glädje och tillit samarbeta. Detta är en viktig sak att aktgifva på. Folkhögskolan är för sin framgång och utveckling kanske i högre grad än någon annan skola byggd på lärarens hela personlighet och karakter, och så mycket som de hafva att göra med hvarandra, så hänvisade de äro till hvarandra ute på den ofta ensamma landsbygden, är det nödvändigt, att de ställts vid hvarandras sida icke genom ett rent objektivt val efter blott pappersmeriter. Nej, de måste känna och högakta hvarandra, sympatisera med hvarandra. Först då blir det verklig helhet och enhet i det dagliga skolarbetet, med glädje och frihet kan hvarje lärare sätta hela sin personlighet in på sin lifsgärning. *Lifsgärning,* ja, ty ve den lärare, som blef det utan "andens inre kallelse", utan lust, blott af ekonomisk beräkning.

En föreståndare utses icke på lifstid, utan blott för den tid, under hvilken en skola är ekonomiskt garanterad af lokala myndigheter och föreningar, och det är icke för mer än 5 år åt gången. Men vinner skolan anklang och förtroende,så står hon också ekonomiskt säker, vinner förnyad garanti och läraren omväljes. Grundsatsen är: skolan är icke till för läraren, utan tvärt om. Låt vara, att genom denna anordning hans ställning är ömtålig, låt vara, att i politiskt upprörda tider politiska motståndare kunna frestas att försöka väcka en opinion mot föreståndaren i syfte att aflägsna honom till förmån för en, som delar deras egen, kanske tillfälliga och fort nog växlande partitrosbekännelse: icke dess mindre har denna anordning mycket godt med sig. Läraren blifver mindre bekväm, bjuder mera upp sina pedagogiska och inre personliga tillgångar, vaktar sig för slentrian och lär sig att bygga sin framtids säkerhet på sin egen duglighet, Guds försyn och samvetets renhet i stället för på själfva positionens orubblighet, hvilken kan så lätt fresta till krass materialism. Och ännu icke har systemet i Sverige burit dålig frukt; ännu har icke på allvar förfäktats, långt mindre praktiserats, att en ungdomens lärare skulle alltid befinna sig i samklang med majoritetsvindarne, sådana de för tillfället blåsa genom press, landsting eller riksdag. Men sant är, att denna i yttre mening ovissa ekonomiska ställning, som en svensk folkhögskoleföreståndare sålunda riskerar, understundom *kan* sätta hans självständighet och karaktersfasthet på rätt allvarsamt prof.

Vid våra folkhögskolor är föreståndarens kontanta lön i regeln omkring 3,000 kronor samt bostad — 5 à 6 rum — och vedbrand. Är med den manliga skolan en särskild sommarkurs för unga flickor förenad, tillkommer ytterligare cirka 500 kr. Någon pension efter ett visst antal tjänsteår eller förmåner för änkan i fall af mannens död förefinnas icke inom folkhögskolans lärarekår. Af vikt är därföre, att lönen sättes någorlunda hög, så länge den innehafves, af vikt för läraren, men ej mindre för institutionen, om den i längden skall kunna vid sig fästa fullt dugliga krafter. Hvad lönen för öfriga lärare angår, växlar den något vid olika skolor, men uppgår för andre läraren till cirka 1,500 kr.; för tredje läraren och biträdande lärare kan ingen bestämdmedelsiffra angifvas. Fri bostad och vedbrand följer dessutom, och så finns tillfälle till extra inkomster under sommarhalfåret. Somliga äro då lärare vid kvinnliga folkhögskolor, äro anställda vid geologiska undersökningar, vid fältmätnings- eller afdikningsföretag o. s. v.

Med hänsyn till eleverna gäller, att de i regeln icke mottagas förrän vid *18 års ålder,* enär de, utan den inre mogenhet, som en högre ålder medfört, icke kunna tillgodogöra sig undervisningen, arbeta på egen hand m. m. Deras medelålder är vid Tärna: för ynglingar 21—22 år, för flickor 17—18 år. Icke sällan komma vida äldre personer. Tillträde står öppet för sökande från hela riket, men de flesta elever tillhöra det län, inom hvilket skolan ligger och som upprättat samt understödjer henne.

En manlig elev erlägger en inträdesafgift, en *skolafgift,* som är olika fastställd i olika län, från 80 kr. till 50, 40, 20 kr. o. s. v. Vid flickskolorna, hvilkas kurs vanligen endast omfattar de 3 sommarmånaderna 1 maj—1 augusti, är skolafgiften vida mindre.

Obemedlade elever kunna antagas till hel- eller half-frielever, och båda dessa samt andra, om icke just fattiga, så dock mindre bemedlade elever kunna erhålla *statsbidrag,* som kan uppgå till högst 80 kr. för hvarje behöfvande. Dessa bidrag utdelas och fördelas af styrelsen på förslag af föreståndaren och sökes årligen hos regeringen före den 1 febr. Riksdagen har för detta ändamål alltsedan 1883 anslagit ett årligt belopp af 15,000 kronor, som vid 1897 års riksmöte höjdes till 20,000 kr. Detta bidrag är af synnerlig vikt för folkhögskolan. I Danmark erhålla obemedlade elever vida högre understödsbelopp, 100 kr. och därutöfver. Dessutom erhålla folkhögskolorna i och för sig själfva äfven statsbidrag, hvilket för skola med ettårig kurs är högst 2,000 kr., för skola med tvåårig kurs högst 3,000 kr., allt under förutsättning, att skolans öfriga inkomster uppgå till minst lika belopp.

För en ettårig folkhögskola — med den manligalärokursen beräknad under vinterhalfåret 1 Nov.—1 Maj ställa inkomster och utgifter sig ungefär på detta sätt:

Inkomster:

Statsmedel

kr.

2,000:—

Anslag

af

Landsting

»

2,000:—

»

»

Hushållnings-sällskap

»

1,000:—

Elevers kursafgifter cirka

»

1,000:—

Elevers hyresafgifter etc

»

700:—

S:ma

kr.

6,700:—

Utgifter:

Lärarelöner och arfvoden

kr.

5,000:—

Ved, koks, belysning

»

700:—

Städning, bokföring

»

200:—

Annonser, tryckningskostnad

»

150:—

Inventarier, skolmateriel

»

300:—

Skatter, post, frakter, diverse

»

350:—

S:ma

kr.

6,700:—

De kvinnliga folkhögskolorna erhålla äfven bidrag af stat, landsting och hushållningssällskap, fast till mindre belopp. Deras inkomst- och utgiftsstat slutar ungefär på en årlig siffra af 1,500 kr. Mindre bemedlade kvinnliga elever erhålla, äfven de, statsbidrag.

Ehuru således de svenska folkhögskolorna erhålla statsbidrag, äro de dock icke ställda under någon *statsinspektion.* Så vidt jag vet, har från statsmyndigheters sida aldrig någon sådan heller påyrkats, men väl har

vid ett par tillfällen i riksdagen uttalanden gjorts, som gått ut på att framhålla vikten af att folkhögskolorna i frihet må få utveckla sig och att icke från statens sida försök göres att insnöra dem i något likformighetens reglemente; de borde icke gå i uniform. I Danmark finns emellertid en af regeringen förordnad inspektör för folkhögskolorna, och däraf har ingen våda uppstått för skolornas frihet. Tvärt om hade de vid en kritisk period för några år sedan ett mycket godt och verksamt skydd i inspektörens objektivt sakliga vitsord gent emot ett försök att beröfva dem statsunderstöd, på grundaf att flere föreståndare i sin rent medborgerliga åskådning tillhörde en annan riktning än den, som representerades af den Estrupska regeringen. I Danmark kan också en dylik inspektion, såsom ett slags konsekvens af statsunderstödet, vara vida mera motiverad än i Sverige, enär i det förra landet skolorna äro rent *privata* inrättningar. I Sverige åter äro de ju på ett eller annat sätt organiserade, ledda och understödda af lokala *myndigheter* — i synnerhet därigenom att landstingen vanligen insätta några medlemmar i skolstyrelsen — och statsmyndigheterna finna tillräcklig garanti just i detta förhållande, så mycket mera som landshöfdingeämbetet, genom hvilket statsanslaget går, plägar afgifva yttrande, när skolstyrelsens ansökan om statsbidrag insändes till regeringen.

Den bästa inspektionen öfvas emellertid af allmänheten själf, af folket. Folkhögskolan är icke, som den gamla latinskolan, statsläroverket, en afstängd värld för sig, inom hvars område “profanum vulgus“ icke gärna intränger *utom* på de officiella examensdagarna. Folkhögskolans salar däremot stå öppna för hvilken intresserad besökande som helst och när som helst, och hennes föreståndare lägga starkt an på att få så att säga allmänhetens, gärna äfven tidningspressens, kontroll öfver sitt rent *hvardagliga* arbete och öfver hela skolans anda. Vi, ungdomens lärare, vilja, att folkhögskolan och befolkningen på så många punkter som möjligt skola känna sig stå i andlig rapport med hvarandra.

Folkhögskolans frihet är ofta i denna uppsats betonad, och till denna frihet hör äfven, att folkhögskolans män icke äro vänner af alltför vidlyftiga och detaljerade reglementen, t. ex. med hänsyn till förhållandet mellan styrelsen och föreståndaren, uppsikten öfver eleverna o. s. v. Beträffande styrelse och föreståndare äger i allmänhet dem emellan en klok arbetsfördelning rum. Den förra sköter vanligen ekonomien och hvad därmed står i sammanhang samt öfvar inseende öfver skolans allmänna anda, men föreståndaren ärsjälfständig i hela undervisningens anordning och har utrymme for sin personlighet. Något minimum så att säga kan icke i statuter bestämmas for hans verksamhet; den lärare, som *endast* gjorde bokstafligen det arbete, som ur stadgarne kunde framgå, blefve alltför bekväm och oduglig till en den vuxna ungdomens handledare. Den, som skrifver detta, har i många år samarbetat med styrelsemedlemmar af ej blott olika klasser, men med mycket olika åsikter rörande både politik, religion och undervisning. *Aldrig* har osämja rådt vid ett enda styrelsemöte, alltid har fullständigt förtroende härskat, ömsesidig hänsyn har tagits, och därför har också samarbetet varit det bästa. Det stöd, som danska folkhögskolor nyss sades hafva haft i sin statsinspektör, har mången svensk folkskoleföreståndare med glädje känt sig äga inom styrelsen.

IV.

Metod och undervisning.

För en skola är metoden den yttre form, i hvilken hennes lif i det hvardagliga arbetet uppenbarar sig. Allt lefvande skapar sig sin egen gestalt, och ju kraftigare lifvet pulserar, dess tydligare utpräglar det sig i karakteristiska former. Nytt vin bör slås på nya flaskor, till sitt eget mål går folkhögskolan sin egen väg, och det är således icke något oriktigt, att hon i så mycket afviker från den dräkt, i hvilken de flesta andra skolor uppträda.

Hvari ligger då olikheten? Till en början t. ex. i detta: folkhögskolan tager emot sina lärjungar utan inträdesexamen, lämnar dem ifrån sig utan afgångsexamen, utdelar inga betyg, använder icke läxor och systematiska förhör och sätter icke sitt pedagogiska mål i att inlära noga bestämda lärokurser i ett noga bestämdt

antal läroämnen.Från början till slut bygger folkhögskolan på frivillighetens grund. Att öfverhufvud taget en ung man eller kvinna *vill* komma, *vill* söka sig mera ljus öfver lifvet är den bästa inträdesansökningen, det bästa beviset på inre mogenhet. Ty den som törstar må man gifva att dricka, men hvarför tvinga vatten i den, som icke har någon törst att släcka? De unga komma icke på kommando, hvarken från föräldrar eller från någon lag om obligatorisk skolgång, och just därför är det ganska visst, att de icke skulle vilja underkasta sig någon *inträdesexamen*, i hvilken kanske en yngling med godt minne, men med slapp vilja blefve approherad, medan kanske en annan med god vilja, brinnande af hunger och törst, blefve underkänd, därföre att han glömt för mycket af hvad han som barn lärde i folkskolan, men som han under det åt strängt kroppsarbete vigda skedet, 14—18—21 år, icke haft tid och tillfälle att vidmakthålla och uppfriska. En skola för vuxen ungdom af den kroppsarbetande klassen må vara så anlagd, att en yngling med god *vilja* må kunna slå sig fram och bemäktiga sig en *upplysning för och om lifvet*, äfven om *hufvudet* är mindre godt, ty för den förra bär man ansvar, men icke för det senare.

Afgångsexamen brukas heller icke. Ty hvartill skulle den väl egentligen tjäna? Man kan icke tvinga eleverna att underkasta sig den; de hafva icke kommit till skolan “för att taga examen“, icke för att efter slutad kurs välja sig nya lefnadsbanor. Nej, måhända gå de till någon viss fackskola, eller — och detta är regel — återvända de i all stillhet till hemmets arbete, till det fäderneärfda yrket, vanligen landtbruket, dit medtagande den större mognad, de ökade insikter, den mera skärpta känslan af lifvets vikt och värde, som de vunnit såsom en frukt af skolans arbete. Tydligt är också, att med den olikhet, som råder i ålder, förkunskaper och fattningsgåfvor, samt då undervisningen alls icke åsyftat att genom läxor och förhör bibringa vissa reglementerade lärobokskurser, en examen såsom kontrollöfver elevernas inhämtade kunskaper och skolans arbete vore nästan otänkbar och afgjordt vilseledande. Examen lämnar i de flesta fäll vid svenska skolor ingen verklig och tillförlitlig ledning för allmänhetens omdöme. Den kontroll folkhögskolan bjuder är reell och går i två riktningar: vi vilja hafva kontroll *oupphörligt* af allmänheten under det *hvardagliga* arbetet, och vi tro, att endast elevernas hela *lif* efter skolgången kan kontrollera arten och andan af skolans undervisning. Ty folkhögskolans mål är icke blott ljus (kunskaper), men äfven värme, icke blott upplysning, men äfven uppfostran. En blott abstrakt, formell skoluppfattning frestar till att man glömmer den stora regeln: vi lära för lifvet och icke för skolan. — Afslutningsdagen vid en folkhögskola är icke ordnad som till en examen, men till en *folkfest.* Från flaggstången vajar Sveriges flagga, skolsalen är prydd med svenska, norska och danska flaggor, vapensköldar, granar. Högtidsklädda människor af båda könen och af alla klasser fylla den; unisona fosterländska sånger afsjungas af elever och församlingen, föredrag hållas och afskedsord till eleverna uttalas, hvarefter en enkel måltid samlar styrelsemedlemmar, föräldrar och mera framstående skolvänner inne i föreståndarens bostad.

Betyg, sade vi, utdelas icke heller. Ty ett sådant lockar läraren att betona minneskunskapen, lärobokskursen i främsta rummet, och det skulle införa bland eleverna en falsk äregirighet samt gifva de med goda minnen begåfvade ett oberättigadt företräde framför dem, som måhända både som människa och medborgare i verkligheten tillägnat sig mera af skolans bästa och djupast gående undervisning, fast de i en examen sämre än den minnesstarke skulle kunnat lägga fram sitt vetande. “Lifsupplysning“, för att begagna ett ord af Grundtvig, är mera än examensvetande, och samvetskultur är större än kunskapskultur! Den som fått ett betyg, vill också hafva en titel, vill söka sig en plats — och därmed skulle skolan locka de unga bort från den en gång i hemmet lagda och till dettas gamla yrke knutnalefnadsbanan. Naturligtvis: vi vilja ingen kinesisk afspärrning och tänka ej på att främja något kastväsen. Många elever passa ej för föräldrarnes yrke och sakna lust därför, men kunna göra gagn på annat håll. Vi hjälpa dylika ynglingar med muntliga och skriftliga rekommendationer — men *som regel* gäller, att de unga återgå till det fäderneärfda kallet, och folkhögskolan vill härtill medverka.

En läsordning för Tärna folkhögskola bifogas här, och må på grund af denna några ord sägas om ämnena och metoden.

Hvarje arbetsdag är så sammansatt, att *två grundelement* ingå i arbetet: det medborgerliga och allmänt själsbildande å ena sidan, det rent praktiskt nyttiga å den andra. Vidare omväxla föredragstimmar med sådana

lektioner, därunder eleverna själfva aktivt arbeta. Under de förra måste de *höra,* väckas, värmas. Föredragsmetoden användes i historia, geografi, naturlära, kommunallagar och statskunskap. Lärarens muntliga ord är där hufvudsaken. Böcker användas att hänvisa eleverna till, och i dem hafva de väl ett stöd för minnet, men inga läxor eller reglementsenligt fastställda kurser. Ofta öfvergår föredraget till ett samtal, då läraren frågar och eleven svarar, och med anledning däraf fortgår utvecklingen vidare. Läraren förvissar sig genom frågor alltid om, att hans ord fattats. Torsdagsaftonens s. k. *"fria föredrag"* är i regeln af etisk-religiös innebörd, och författaren af denna skrift begagnar då tillfället att, med utgångspunkt i någon lefnadsbild ur bibeln, kyrko- eller profanhistorien, ur något diktverk o. s. v., föra eleverna något djupare in i det mänskliga individuella eller sociala lifvet, visa vägarne till en helgjuten karakter, orsakerna till en moraliskt förolyckad existens m. m. och äfven på detta sätt sporra dem till ett lif, värdigt en sann medborgare af Sveriges stat och Kristi kyrka. Kanske någon invänder mot hela denna metod, att den är subjektiv. Jag medgifver gärna befogenheten af denna anmärkning, men svarar att en dylik metod passar bäst i en folkhögskola, som fullt afsiktligt vill både upplysning och uppfostran. JagDag i 7,30—7,45 ^ 7,45—8,45 9—10 10—11 11,15—12,15 2—3 3—4 5—6 6—7 Måndag Svenska språket Ritr ling Historia [-Kommunallagar-] {+Kommunal- lagar+} och statskunskap Naturlära Räkning Diverse: sång, uppläsning o. 8. v. Tisdag n D:o Räkning Sång Geografi Litteratur Skönskrifning Teoretisk af-vägning och fältmätning Diverse: enskild handledning, uppläsning Onsdag *3 X D:o Naturlära Skönskrifning Historia Geografi Bokföring Räkning 6—7,30 Diskussion Torsdag © ri iO D:o Naturlära Skönskrifning Historia [-Kommunallagar-] {+Kommunal- lagar+} och statskunskap Bokföring Räkning Fritt föredrag Fredag Geografi Ritr ling Historia Litteratur Naturlära Räkning 6—7,30 Kommunal- stämma Lördag D:o Räkning Samtal Säng Samtaltror att det blir fuskverk att inom *denna* läroanstalt använda en strängt objektivt "professorsmetod", som har sitt spelrum vid universiteten och i den stränga vetenskapen. Personlig själfständighet är visserligen det mål, man med hänsyn till lärjungarna bör sätta för sitt upplysningsarbete, men vägen dit går icke genom opersonliga kompendier och läroböcker, om än så fulla af fakta; den går genom kraftigt utpräglade, sin sak varmt hängifna, ideellt tänkande *lärarepersonligheter,* som så att säga gifva sig själfva, sitt bästa jag i sin dagliga skolgärning.

Detta faller sig lättast och naturligast inom de ämnen, som kunna sägas höra till skolans humanistiska afdelning, för att nu icke tala om de många tillfällen till osökt väckelse och lärdom, som följa däraf, att folkhögskolans arbete rör sig i så mycket i ett hems former, enär eleverna bo på skolan, ofta äro inne i föreståndarens familj o. s. v.

Vid Tärna folkhögskola undervisar förf. i geografi, historia, kommunallagar och statskunskap, och det synes mig riktigt att söka få *ett inre helt, ett samladt resultat* af samtliga dessa ämnen. De få icke sönderfalla i olika, från hvarandra skilda kunskapsgrenar; nej, de böra stödja hvarandra, öka den medborgerliga åskådningens rikedom; de gifva olika slags byggnadsmaterial, men det är *ett* hus, som medelst dem skall i ungdomens tanke, vilja, känsla och fantasi uppbyggas: fäderneslandet. De skola samverka i att utbilda en *svensk medborgare,* en kunnig, vaken och rättänkande sådan, som både i någon mån förstår samhällets uppgift i och för sig samt sin egen ställning i och till detsamma. Det är speciellt historiens uppgift att öppna de ungas ögon för själfva det lefvande, arbetande, kämpande folket, på det att de må fyllas af den ande, den samhörighetskänsla, hvilka ensamma äro i stånd att besjäla de lagar och författningar, som läsas, de former, i hvilka medborgarelifvet rör sig. Utan denna anda varda både lagar och former blott material för yrkespolitikerns fiffighet och advokatyr, den ensidige partimannens ränkspel, som icke nogskymmes af hans håltomma, om än så patriotiska fraser och slagord. Jag vill t. ex., att historien skall grundlägga en *social uppfattning och tankegång,* förstående af olika synpunkter och partiställningar, på det att eleverna må erhålla en grundval för att en gång förstå och uppskatta vare sig politiska eller kyrkliga motståndare. Ett motgift mot ensidig partianda må i skolan gifvas; solida tänkesätt må i ungdomen inympas. Detta är, hvad jag kallar, "folkhögskolans ideala uppgift": att öppna de ungas ögon för de grundvalar, på hvilka hem, arbete, samhälle, seder och religion hvila. Man födes icke med begrepp om detta; sådant måste läras i ungdomsår. Och hur skall man väl kunna vinna detta syftemål, utan att fosterlandets natur, folkets minnen och historiska utveckling, dess diktning och sång, dess lif i kommun, stat och kyrka göres till föremål för en

lefvande undervisning? De konservativt tänkande, stämpla icke sällan just och företrädesvis denna ideala undervisning onyttig och opraktisk, åtminstone när den bjudes de kroppsarbetande klasserna; men de besinna icke, att just de själfva genom sin blindhet hjälpa till att bryta breda vägar för en flack, kosmopolitisk, samfundsupplösande radikalism. De samverka med de krasst oandliga, icke betänkande, att den, som icke i ungdomen lär sig att uppbygga, så mycket lättare en dag lär sig att nedrifva. Om man för de kroppsarbetande klassernas *vuxna* ungdom — och *ingen* skola utom folkhögskolan vänder sig till denna — tillstoppar den medborgerliga och humana folkbildningens rikaste och bästa källor, har man då rätt att klandra arbetare och landtmän för bristande allmänanda? Tror man, att den kommer flygande af sig själf? Men just på dessa klasser hvilar ju i så mycket ett lands framtid. Må då i dem tankar och öfvertygelser utsås, som kunna befästa kärleken till den jämna, lugna, historiska utvecklingen! Ett engelskt ordspråk säger: "tarfligt lefnadssätt, högt tänkesätt", och jag menar, att *den* lärdomen må grundligt befästas i lärjungarnas innersta, icke minst genom folkhögskolans humanistiska ämnesgrupp.Till denna hör äfven *sången,* som alltid spelat en betydande roll i folkskolan. Det är icke konstsång, men god folksång vi vilja hafva, och vi äro angelägna att inlära en mängd vackra sånger af alla möjliga slag, ett motgift mot de i mer än ett hänseende usla slagdängor, hvilka såsom ett moraliskt ogräs spridt sig vida omkring. Sång förekommer icke blott under särskilda lektionstimmar, utan med en lämplig sång börjas och slutas vanligen äfven historiska, geografiska och fria föredrag. Alltid en-, högst tvåstämmig sång, aldrig kvartett.

En gång i veckan hållas diskussioner vanligen öfver af eleverna själfva uppställda ämnen, och syftet är att öfva dem i muntligt anförande, men vid dessa meningsutbyten gifvas också många osökta tillfällen att bibringa dem lärdomar och upplysningar af vikt och värde för deras framtida lif.

"Kommunalstämmor" hållas också en gång i hvarje vecka och åsyfta att efterhärma den verkliga gången af det offentliga lifvet i en svensk landskommun. Då tänkes elevskaran bilda en kommun, som rådplägar och förhandlar samt bestämmer öfver kommunens finanser, verkställer val till de kommunala ämbetena o. s. v. Afsikten är att praktiskt inöfva kommunallagarna och skänka ny näring åt medborgareandan. Såväl stämmor som diskussioner — där eleverna aktivt uppträda, gifvande skäl och tagande skäl — intressera dem mycket. Icke sällan infinna sig vid dessa tillfällen personer af den kringboende befolkningen såsom åhörare eller deltagare.

Somliga kvällar förekommer högtläsning, då någon af lärarne uppläser vackra och lämpliga berättelser, skisser och dikter af berömda nordiska författare samt till dessa stycken knyter upplysningar och fingervisningar. Såväl härigenom som genom de å läsordningen utsatta litteraturtimmarne vill man gifva smak för god och förädlande läsning. Vi vilja flytta ned till menige man våra bästa skalders och författares bästa alster.Två timmar i veckan (lördag) förekomma "samtal" då eleverna fritt få framställa frågor till läraren öfver något, som direkt eller indirekt står i samband med veckans undervisning och öfver hvilket de önska sig fullständigare förklaring.

Kristendom förekommer icke å läsordningen såsom något särskildt läroämne, men i regeln äro alla folkhögskolor i Norden varmt intresserade för, att en kristen anda skall genomgå undervisningen och möta de unga såsom lifsåskådning, såsom skolans dagliga atmosfär så att säga. I de s. k. "fria föredragen" framträder denna kristna och religiösa tankegång mera direkt, men dylika förekomma icke vid alla folkhögskolor, enär vid dem den principen med rätta gäller, att på det religiösa området läraren icke skall försöka "gifva annat, än hvad han själf äger och därför också med godt samvete och öfvertygelsens anda kan gifva". Bön och psalmsång börja och sluta arbetsdagen vid alla folkhögskolor.

Om jag så tillägger, att historiska minnesdagar — t. ex. den 31 okt. (reformationens början), 6 nov. (Gustaf II Adolfs dödsdag), 30 nov. (Karl d. XII:s dödsdag), 4 nov. (Unionens ingående mellan Sverige och Norge), konungens namnsdag o. s. v. — firas med flaggning, tal och sång, så har jag i det närmaste, om också i all korthet, sagt allt hvad som rör folkhögskolans medborgerliga och rent humana undervisning. Vårt valspråk rörande denna är: för folket är endast det bästa godt nog.

Af hvad jag här i korthet anfört torde framgå, att den svenska folkhögskolan allt från början energiskt betonat ett idealt moment i sitt undervisningsprogram. Man kan säga, att det är detta som är själen och den drifvande kraften

i det hela, den varma anda, som tillvunnit folkhögskolan så mycken uppriktig, stödjande, offervillig kärlek från ädla män och kvinnor ur olika samhällsklasser. Men lika visst är, att hon med *endast* idealism icke i längden skulle kunnat bestå, ej heller vinna säkert insteg särskildt hos den praktiskt anlagde, nyktert tänkande svenskalandtmannen. Man måste ge de unga till resekost genom lifvet icke blott etisk-religiös väckelse, human och fosterländsk lifsåskådning, utan äfven direkt nyttigt praktiskt vetande för hvardagslifvets och yrkets tjänst. Och folkhögskolan har strax förstått denna viktiga uppgift samt så ordnat den dagliga undervisningstiden, att veckans *flesta* lektionstimmar ägnas åt just praktiska samt naturvetenskapliga ämnen. Vid Tärna ställer sig ämnesfördelningen vanligen sålunda: åt *praktiska ämnen* (svenska språket, räkning, ritning, afvägning och fältmätning, bokföring, välskrifning) 59 %, åt *allmänt bildande ämnen* (historia, geografi, kommunallagar, statskunskap, fria föredrag, sång) 30 %, åt *naturvetenskap* 11 %. I dessa praktiska ämnen är föreläsningsmetoden (utom i fysik och kemi) icke den förhärskande såsom med hänsyn till de s. k. “allmänt bildande“. Läroböcker användas och genomgås noga, frågor, samtal och framför allt en mängd *skriftliga* öfningar och uppgifter, hufvudsakligen att lösas mellan ordinarie lektionstimmar, träda starkt i förgrunden, och skolan sträfvar allvarligt efter att noga och säkert meddela pålitlig nyttig kunskap. I och för detta använder hon i vidsträckt mån undervisningsmaterial — hvarje folkhögskola äger dylikt (fysikaliska instrumenter, kemikalier, kartor, geologiska, botaniska och zoologiska väggtaflor m. m.) till ett värde af åtskilliga tusen kronor — och hon stödes i främsta rummet af elevernas mogna ålder, utmärkta flit, deras lust att draga största möjliga valuta af den tid och penningar de offra, deras goda nervsystem, som icke tröttats af ett föregående flerårigt skolarbete o. s. v. Ty de komma ju i regeln från det friska arbetet i skog och mark och till detta återvända de med godt mod efter deras intensiva vinterhalfårsstudium vid folkhögskolan.

Här är icke plats att detaljeradt redogöra för hvarje särskildt läroämne. Några få korta antydningar må göra till fyllest!

I *räkning* få eleverna hinna så långt hvar och en det förmår, men icke få medhinna af algebra lösning af I:staoch II:dra gradens ekvationer. Detta ämne intresserar ynglingarne i hög grad, men tvärt emot mycket litet flickskolans elever.

Afvägning och fältmätning genomgås först teoretiskt efter lärobok, men när snön smultit bort från marken, få ynglingarne några dagar gå ut i det fria med tub och kanalvåg, med korstafla och kedja, och så få de å skolrummet rita dikesprofiler, karta öfver det uppmätta fältet (ca. 30 hektar vanligen), uppgöra täckdikningsförslag o. s. v. Man väljer sådana fält, att eleverna lära sig å kartan inlägga samt med olika färg beteckna åker och äng, bäckar och backar, skog och byggnader o. s. v.

Ritningen omfattar, utom ofvannämnda kartor och afvägningsprofiler, geometriska konstruktionsritningar, ritning af klotsar med transponering i olika plan och genomskärning, möbler, redskap, analystabeller samt framför allt byggnadsritningar (bostäder, stallar, ladugårdar o. s. v.) och trädgårdsritning, allt först såsom kopior efter planscher, sedan såsom själfständiga förslag.

Bokföring: enkla räkningar, kommunalbokföring, ladugårdsjournaler samt sist en fingerad bokföring för en mindre landtegendom. Somliga elever lära sig handelsbokföring. (De kvinnliga eleverna lära sig efter ett enkelt system bokföring för husmödrar samt några efter fritt val äfven affärsbokföring,)

Svenska språket — som icke är så lätt att lära ens af svenskar! — omfattar: språklära, läsning, öfversättning från danskan och norskan, uppsättande af formulär och affärshandlingar, författande af bref och uppsatser m. m.

Dessa praktiska ämnen äro viktiga äfven därför, att de mera än de humanistiska gifva eleverna många och olikartade tillfällen till direkt själfarbete, hvarigenom de bereda en nyttig omväxling mellan föredragstimmarna, då deras uppmärksamhet, eftertanke och inbillningskraft mera strängt tagas i anspråk. De äro äfven lämpliga derför, att i dem kunna eleverna uppvisa för föräldrar och anhöriga efter slutad kurs *synliga* resultat af undervisningen, hvadju ej går för sig i t. ex. historia, geografi o. s. v. Klart är det också, att skolan måste vinna

kredit i bygderna, då det syns, att den unge mannen lärt att hjälpa sin fader med kommunala räkenskaper, offentliga handlingars och inlagors uppsättande, bokföring, en plan till en nybyggnad, en karta öfver ett åkerfält med dräneringsförslag o. s. v. En fara och en frestelse kunna understundom infinna sig, nämligen om dessa direkt praktiska ämnen så starkt betonas, att skolan får prägel af att vara en s. k. “praktisk skola“, en räkne- och bokhålleriskola. Men folkhögskolan får ej omstöpas till en fackskola, hon får ej undanskjuta det ideella, hon måste komma människoandens och medborgaresinnets bästa behof och önskningar till mötes, och där dessa slumra, måste hon arbeta på att *väcka* och framkalla dem, ty hon är satt att ute på landsbygden bland dess sträfsamma befolkning vara missionär för ett förädladt folklif, för en fördjupad och medveten nationalanda. Därför får hennes ideella hufvudsyfte icke stå tillbaka för en driftig lärares ifver att meddela vissa mera mekaniska färdigheter. “Endast om folkhögskolans arbete är af den art, att det *värmer hjärtat* på gamla och unga, förmår den tillvinna sig kärlek och tillgifvenhet.“ (L. Holmström.)

Det är dessutom att märka, att de rent praktiska ämnena knyta tanke och sinne väl mycket, ofta uteslutande, vid det egna jaget, dess nytta, ekonomiska fördel o. s. v.; men det är ytterst farligt att låta ensamt denna sida framträda i en skola som folkhögskolan: människans högre natur hopsnörpes, anden kan uttorkas, förmågan af stora och ädla tankar, uppoffrande handlingar kan dödas. Härtill kommer, att skolor för blott yrkesmässig utbildning framhålla endast det, som *åtskiljer* människor, men man måste aktgifva äfven på det, som *hinder dem samman* och ställa dem under samma pliktuppgifter: den religiöst-sedliga och den medborgerliga. I dessa mötas vi alla, och för dessa kraf bör folkhögskolan utbilda den vuxna ungdomens mottaglighet. Sådant innefattas i det ideella af undervisningen, och detta har enmycket stor förmåga att uppfostra de unga, tygla hjärtats drifter, sätta högre mål för tanke och arbete, harmonisera kamratlif och hemlif, motverka nationell lojhet. Nyktert förståndsvetande ensamt förmår icke detta.

Såsom af läsplanen synes, ingår i folkhögskolans undervisning äfven *naturkunskap.* Som de flesta eleverna tillhöra jordbrukarnes klass, läses detta ämne med stark tillämpning på landtbruket och öfvergår, efter en kort framställning af fysikens, kemiens och geologiens grundsanningar, till jordbruks- och husdjurslära. — I den kvinnliga lärokursen behandlas af naturkunskapen framför allt, ej sällan uteslutande, fysiologien med starkt framhäfvande af hälsolära, hemmets hygien och “kökets kemi“. För en blifvande maka och moder anse vi det framför allt vara nödvändigt, att hon lär sig hälsans grundlagar, betydelsen af snygghet i hemmet, kroppens renhet, ren luft och rent vatten, späda barns vård o. s. v. Detta ämne läses vid flickskolan af en kvinna, som lättast och bäst kan lära kvinnor hvad i dessa stycken är att iakttaga.

“Men hvad kan väl medhinnas på så kort tid?“ Hvilken fråga framställer sig väl naturligare, då man talar om folkhögskolan och hvad henne tillhör! Ett halft år — det är en ringa tid. Ja, det är sant. Denna skoltid vore därför också af mindre värde, om bildning förnämligast bestode i minneskunskaper, examensvetande. Men om bildning är i främsta rummet karakterens förädling och själsmekanismens igångsättande snarare än faktiskt vetande (om också naturligtvis äfven det senare är en integrerande beståndsdel och ingalunda skall underskattas), om folkhögskolan, såsom nämndt är, sträfvar att ej blott undervisa, men att väcka och uppfostra, om den egendomliga metod folkhögskolan använder, om elevernas mogna ålder, om det friska otvungna samlifvet mellan lärare och lärjungar, om allt detta gör, att mycket af verkligt och varaktig *värde för lifvet* kan på jämförelsens kort tid medhinnas, så följer däraf, att man icke bör fälla en för hastig dom öfverfolkhögskolans arbete eller underskatta dettas resultat. Ganska många elever återvända ett andra år till folkhögskolan och vid flera svenska folkhögskolor har en särskild andra års lärokurs, en s. k. “landtmannaskola“, blifvit anordnad hufvudsakligen med landtbruksämnen, men äfven ett och annat humanistiskt ämne (t. ex. världshistoria och nationalekonomi) ingår i programmet. Man må betänka, att man har att göra med vuxen ungdom, “som redan lärt känna något af lifvet och dess kraf, som börjat tänka självständigt öfver lifvet, som känner en trängtan, väl ännu oklar och sväfvande, men ändå stark, att få material för och ledning vid sitt tänkande, vinna vidsträcktare utsikt och se sammanhanget i naturens och människolifvets företeelser“. (Hans Emil Larsson.)

Jag vill påpeka tvenne högst betydande rörelser i det svenska folklifvet, som båda vunnit stor utbredning och

fängslat icke minst många unga mäns och kvinnors intresse: *nykterhetsarbetet* och den *frireligiösa rörelsen.* Jag uttalar mig icke öfver dessa företeelser i och för sig, men påstår blott, att de i stor skala väckt befolkningen upp ur dvala samt gifvit en stöt framåt i ideell riktning, som bildat ett ofta mycket godt underlag för folkhögskolans verksamhet och hulpit henne i hennes ideella syfte, hvilket äfven så kan uttryckas: hon vill — jag upprepar det än en gång — främja *samvetskultur* och icke blott *kunskapskultur.* Ty har icke det rent intellektuella öfverskattats, och har icke intelligensens utbildning utan etisk-religiös ballast drifvit många människor ur de rätta spåren? Dessa antydningar torde förklara påståendet, att folkhögskolans korta lärokurs verkligen kan gifva de unga en solid lifsbehållning.

Härmed är också i det väsentligaste en beskyllning vederlagd, som ofta utslungats mot folkhögskolan: hon gör eleverna *halfbildade.* Man kunde fråga: hvilken skola meddelar *helbildning?* Styckeverk blir ju allt mänskligt verk. Andligt högmod, för hög själfuppskattning prägla i regeln icke folkhögskolans elever. De få ju inga betyg och titlaroch aflägga icke någon examen, som berättigar att söka en viss plats, utan de gå i de flesta fall helt lugnt tillbaka till det anspråkslösa dunkel, hvarifrån de kommo, och just på grund häraf saknar folkhögskolan några af de orsaker, som mest främja halfbildningen, hvilken karakteriseras af inre högmod, öfversitteri. Upptäckes icke ofta nog detta lyte hos t. ex. den nyssblifne studenten, ingeniören, officeren? Och dock hafva ju dessa genomgått mångåriga statsskolor.

I sammanhang härmed vill jag citera ett yttrande af vår store häfdaforskare och tänkare Erik Gustaf Geijer: “Ack, många törsta. Gif dem den läskande drycken! De skola vara tacksamma äfven för en droppe däraf.“

En annan farhåga har uttalats: folkhögskolans elever kunde frestas att *“blifva herrar“,* att förakta kroppsarbetet, undandraga sig detta. Detta är ett fullständig misstag. Folkhögskolans hela undervisning åsyftar att återskänka de unga åt hemmet och dess arbete, utbilda och lifva dem för detta och för de medborgerliga plikter i kommun och stat, som med detta stå i samband. Folkhögskolan vill lägga vakenhet och intelligens i arbetet. Hon vill öka aktningen äfven för det tarfligaste och hårdaste arbete. Och om hon ej lyckats häri, om hon verkligen dragit de unga bort från kroppsarbetet, så skulle hon för länge sedan varit död. Nu har det i stället visat sig, att son efter son, dotter efter dotter kommit till folkhögskolan från samma hem, att hon år efter år vinner elever från den bygd, där hon en gång vunnit insteg, idel vittnesbörd, att Sveriges nyktert pröfvande och besinningsfulla landtbefolkning funnit andan i och frukten af hennes undervisning sunda och goda.

En och annan har förmenat, att folkhögskolans hela undervisning “sväfvar i det blå“. Det är icke så. Hon har uppkommit af tydliga och bestämda historiska orsaker; hon är fullt klar både om sitt mål och sina medel; hon har en plats att fylla i kedjan af vårt lands upplysningsanstalter, som ingen annan än hon fyller och kan fylla, samt till och för hvilken hon rustat sig med på ett egendomligt sättfattade läroämnen, lärometod och äfven läroböcker, för att icke tala om många hennes lärarepersonligheter, hvilka ofta på ett bestämdt sätt utvecklat sig under inflytande och påverkan af deras egendomliga kall, fritt, gladt, betydelsefullt som det är. Och det är ingen i obestämda konturer sväfvande uppgift, den att bjuda kropparbetets söner och döttrar, icke estetiska, men etiskt-religiöst färgade, praktiskt realiserbara lifsideal för deras hem och arbete, för hela deras medborgerliga ställning i allmänhet.

Samma erfarenhet som i Danmark föreligger äfven i Sverige — om också i mindre omfång, på grund af att dess folkhögskolor äro färre och icke så starkt besökta som de danska — nämligen, att dessa skolors elever mycket ofta blifva både som arbetare och medborgare föredömen och föregångsmän för andra samt med lifligt och vaket intresse omfatta såväl upplysningssträfvanden som nya uppslag till den materiella kulturens främjande. Icke förgäfves hafva Nordens folkhögskolor sökt att påverka de ungas inre, sökt af den dana en kärntrupp af goda människor och medborgare, låtit dem mötas af en religiös, sedlig och fosterländsk anda och tankegång. Det är vår härliga skoluppgift att år efter år ute å Sveriges vida landsbygd söka verka för folklifvets lyftning och pånyttfödelse; vi vilja arbeta för att få folkhögskolorna till att varda ljusstakar, medelpunkten härför. Ett väl behöfligt arbete! Ty om folkhögskolan icke gör det — hvem gör det då i hennes ställe? Nog hafva vi allahanda fackskolor för bestämda yrken, men endast i folkhögskolorna inrättningar med det syfte, som här antydts. Och när

man betänker, att de stormdigra, af alla möjliga religiösa, politiska och sociala problem uppfyllda tider, den civiliserade världen går till mötes, för dessas lyckliga lösning vädja icke blott till *några,* men till *alla* klasser, vädja icke blott till människors kunskapsrika hufvuden, men än mera till deras karakter och lifsåskådning, så skall folkhögskolans hela uppgift i folklifvet, sedd äfven mot denna bakgrund, synas allt annat än onödig och sväfvande. — —

V.

Folkhögskoleidéens vidare utveckling. Slutord.

Folkhögskolans såväl direkta som indirekta verksamhet, ehuru naturligtvis först och främst och hufvudsakligast riktad på hennes manliga och kvinnliga elever, sträcker sig dock längre.

Långt ifrån betydelselösa äro de *skolfester,* som pläga 2—4 gånger årligen anordnas vid hvarje folkhögskola och som blifvit folkfester i allra bästa mening. Då hållas föredrag, utföras enkla musikstycken, sjungas sånger och hållas diskussioner, deklameras o. s. v. Lokalerna äro prydda med granar, vapensköldar och flaggor, och hundratals män och kvinnor ur alla klasser, från land och stad, infinna sig. Vi vilja gärna då gifva de besökande med sig som behållning från festen något ord af inre vikt och värde, tankar och väckelser af religiös, sedlig, human eller fosterländsk innebörd.

Vid de flesta folkhögskolor äro *elevförbund* organiserade, bestående af forna manliga och kvinnliga elever, hvilka samlas på skolan till en årsfest för att upplifva gamla minnen och vidmakthålla förbindelsen med lärare och med hvarandra.

Den förnämsta utvidgning, som folkhögskolan åstadkommit, var, då hon lät en *lärokurs för unga kvinnor* följa på den manliga vinterkursen. Båda dessa lärokursers syfte är i allt väsentligt det samma, blott med den förändring, som naturligtvis elevernas olika kön medför. Programmet upptager sålunda hvarje dag allmänt bildande och praktiskt nyttiga ämnen, och bland de senare intaga alla slags handarbeten och gammalnordisk konstväfnad ett framstående rum. Förut är sagdt, att fysiologi, hälsolära och hemmets hygien kraftigt betonas. Mycken sång förekommer och hvarje kväll högtläsning, då någon lärare eller lärarinna föredrager något vackert, allvarligt eller skämtsamt. Dessa tresommarmånader, så rika på godt och gladt kamratlif och med ett arbete, anlagt på att utveckla de unga flickorna till *kvinnor,* varmhjärtade och svensksinnade, vakna och husliga kvinnor, äro för en stor mängd af eleverna deras lifs kanske bästa och ljusaste minne. Och icke minskas hågen för kroppsarbete af denna upplysning. Själf har jag haft i många år flera af mina forna kvinnliga elever som tjänarinnor i mitt hus och har icke haft annat än god erfarenhet däraf.

Mycket ofta inträffar, att forna manliga och kvinnliga elever ingå äktenskap med hvarandra, förenade äfven genom gemensamma, om också ej samtidiga, glada skolminnen samt framför allt genom en likstämmighet i lifsåskådning, som ofta blifvit en följd af folkhögskolans inflytande, och visst är, att härigenom ett mera förädladt hemlif framspringer, ett arbete framväxer, styrdt af en mera uppöfvad tanke- och iakttagelseförmåga.

Ungdomen är framtidens bärare, ock ju allsidigare förkofran den njuter, dess större framtidslycka skall för landet affödas — se där hvad vi tänka och tro och äfven kunna skönja. I en af våra folkhögskoledikter talar en yngling så:

»Om blott jag hemma går och vankar i gamla vanors nötta spår och tänker *blott* de gamles tankar och ingen stöt i själen får, då blir jag aldrig rätt mig själf, men blott en spån på tidens älf.»

Detta inses alltmera både af ungdomen och det äldre släktet. —

Föredrags- och diskussionsföreningar hafva här och där på landsbygden organiserats af forna elever, och folkhögskolans lärare resa ofta ut för att, när deras tid så medgifver, hålla föredrag i bygderna. Liknande företag

vinna mer och mer efterföljd i Sverige och kunna erhålla kontant understöd från staten och i åtskilliga län äfven af landstingen. I detta fall har särskildt landstinget i det län Tärnafolkhögskola tillhör på ett synnerligen vackert sätt gått i spetsen. I sammanhang härmed kan nämnas, att den rörelse för "utsträckt universitetsbildning" (university extension), som alltsedan sommarkurserna i Uppsala 1893 med sådan ifver omfattas i Sverige, ja, i hela Norden, äfven funnit anknytning vid åtskilliga svenska folkhögskolor.

En icke ringa *litterär verksamhet* knyter sig till folkhögskolan. Hon har haft sina egna organ, en mängd större och mindre uppsatser rörande henne hafva sett dagen, läroböcker särskildt med hänsyn till hennes pedagogiska uppgift hafva utgifvits af personer inom hennes lärarekår, och dessutom hafva icke få arbeten inom poesi och litteraturkritik, historia och naturvetenskap till författare lärare och lärarinnor vid svenska folkhögskolor.

Om *landtmannaskolors* förening med folkhögskolor är förut taladt.

Svenska och nordiska *folkhögskolemöten* hafva flera gånger hållits. Det dröjde rätt länge, innan Sveriges folkhögskolemän funno vägen till Danmarks och Norges; liksom tvärt om. Missförstånd rörande hvarandras uppfattning af den gemensamma saken rådde, ett visst misstroende spärrade porten. Allt detta är nu borta. Initiativet till allmänt nordiska folkhögskolemöten togs från dansk sida af ledarne för Testrups berömda folkhögskola i Jutland, D:r J. Nörregård och Teol. Cand. Chr. Bågö. Det var 1883. Sedan hafva dylika möten hållits 1885 vid Sagatun i Norge, 1890 vid Hvilan i Sverige samt 1894 vid Askov i Danmark, då folkhögskolans halfsekelsfest firades. Vid de båda sista mötena har äfven den finska folkhögskolan varit representerad.

Vid dessa möten hafva lärarnes hustrur, som alltid så lifligt tagit del i deras mäns arbete, mycket talrikt infunnit sig, med intresse understundom tagit del i förhandlingarna eller efteråt i tidningar och tidskrifter lämnat vackra och lifliga referat. Dock må ingen tro, att dessa sammankomster endast varit pedagogiska möten för lärarne. Nej, iförbindelse med dem hafva samtidigt fester anordnats för allmänheten, så att skolmötena förvandlats till verkliga folkmöten af ädlaste art, burna af anda och lefvande intresse. Vid 1894 års möte i Askov voro 3 à 4000 personer närvarande en eftermiddag, då föredrag höllos under bar himmel. Det är oförnekligt, att den nordiska folkhögskolan blifvit en folkets sak och förstått att i de djupa leden utså ett växtkraftigt utsäde af andlig art.

***

Jag har i korthet visat, att folkhögskolan har en uppgift och en betydelse, som icke låta innestänga sig blott inom skolväggarna. En af hennes förnämsta uppgifter allt från hennes första dag har varit att hjälpa särskildt den talrika klassen af landtmän att häfda sin ställning till landets gagn och till egen lycka samt icke i strid mot, utan i vänligt samförstånd med andra klasser. Vårt rådande svenska statsskick har gifvit åt denna klass mycken *makt,* som påtagligen kräfver mycket *ansvar.* Man kan säga, att vårt svenska samhälle hvilar på trenne olika, fast därför icke motsatta folkklasser, som utgöra dess bärande pelare, och att bland dessa är den besuttna hemmansägareklassen genom sitt antal, sina solida egenskaper och sin jämförelsevis tryggade ekonomiska ställning väl kallad att vara vårt samhälles starka midtpelare. Denna klass har nämligen en rätt talrik och äfven mera skolbildad klass öfver sig, men den har en ännu vida talrikare under sig både i stad och på land. Hvad är då naturligare och riktigare, än att dessa landtmän räcka en hand uppåt och en nedåt, icke till slag mot, men till fast handtag i både herremanna- och arbetareklassen? Detta så mycket mera, som nyssnämnda jordbrukareklass gifver så många af sina söner och döttrar som tillskott till *båda* de andra klasserna. På så sätt vågar jag mena, att alla samhällsklasser kunna och böra hjälpa hvarandra till *inbördes lyftning,* och kan folkhögskolan — hvad jag lifligt tror och hoppas — i någon ringa mån vidga blicken och värma sinnet för denna rörelse, så hjälper hon i och meddetsamma till att mildra och afkyla den hetsiga *sociala* klasskamp, i hvilken många skåda något lyckligt och stort i och för sig, ehuru den ju endast är ett inbördeskrig och bär med sig dettas förbannelse.

Jag tror, att den svenska folkhögskolan i all anspråkslöshet — ty ännu är, så att säga, hennes kvantitativa verkningsförmåga icke så stor — kan och bör hos den ungdom, som samlas i hennes lugna och fredliga salar, ingjuta den anda och det sinnelag, som väl är ett osynligt, men likväl starkt skyddsvärn för lifvets och samhällets uppehållande krafter, och som bredvid den ofta skräckfulla kamp för tillvaron, som alltid pågått i världen, sätter

en annan, vida mera hugnesam lifsyttring: *det broderliga samarbetet för tillvaron.*

Jag tillåter mig att här citera några ord, som jag vid ett annat tillfälle yttrat. “Folkhögskolan skall lära de unga att uppsöka beröringspunkterna; hon skall gjuta olja på de fräsande partiböljorna; hon skall visa de olika samhällsmedlemmarnes betydelse för statskroppen; hon skall göra sig till tolk för vidgade sociala synpunkter och tänkesätt, så att t. ex. kroppsarbetarne lära sig att skatta och högakta andra klassers arbete; hon skall, framför allt med historiens hjälp, visa vårt samhälle såsom frukt af en lång historisk utveckling, hvaraf de må lära sig att se historiskt på tingen, se dessas förutsättningar och dymedelst lära sig respekt för just denna historiska lagbundenhet i utvecklingen, hvilken manar till tålamod, varsamhet, försynthet. Eleverna må se, att samhällsträdet växer i årsringar sakta och säkert, men att det icke går för sig att först upprycka det med rötterna och sedan plantera det i luften!“

Endast i denna mening och på detta sätt har folkhögskolan en politisk uppgift. Från all direkt sysslan med dagens många olika stridsfrågor bör hon klarligen hålla sig fri och icke göra sig skyldig till något, som med rätta kan betecknas som agitation, ty hennes elever böra under sin korta skolkurs dväljas i ren luft, fri från uppjagadedamm-moln, men mättad af idealism, som kan blifva till kött och blod för deras inre människa.

Och må så med några rader af gamle Grundtvig, “folkhögskolans fader“, denna uppsats slutas:

»Och gäller det än minsta strå, som vardt till näring gifvet, upplysning kär oss vara må, men kärast den om *lifvet;* den födes fram ur folkets kraf, så snart ur sömn det väckes, och nedgång vet den icke af, förr’n folkets stjärna släckes.»

Några källskrifter rörande den nordiska folkhögskolan torde äfven böra nämnas:

Danska: *N. F. S. Grundtvig:* Småskrifter om den historiske höjskole. *L. Schröder:* Skoler for voxne. *J. Nörregård:* Höjskolen i Sorö. *Ernst Trier:* 25 års skolevirksomhed. *Otto Möller:* Den danske höjskole i Sorö. *Fr. Nygård:* Kristen Kold. *M. Steenstrup:* Anklagerne mod höjskolerne. *“Höjskolebladet.“*

Norska: *Chr. Bruun:* Folkelige grundtanker. *Fr. Hansen:* Folkehöjskolen og Almendannelsen.

Svenska: *L. Holmström:* Om folkhögskolan i Bara härad; Om den nordiska folkhögskolan. *C. A. Bergman:* Om de danska folkhögskolorna jämförda med de svenska högre folkskolorna. *P. A. Gödecke:* I folkhögskolans tjänst. *T. Holmberg:* Folkhögskola och folkupplysning; Folkhögskolans ideala uppgift; Huru skall undervisning i historia göras fruktbärande för lifvet? “Folkhögskolebladet» 1884—86 (utgifvet tillsamman med H. Odhner). *Cecilia Bååth-Holmberg:* Den kvinnliga folkhögskolan. *J. P. Velander:* 1:sta svenska folkhögskolemötet i Jönköping 1877. *H. Odhner:* Den nordiskafolkhögskolan (berättelse om det nord. folkhögskolemötet å Hvilan 1890). *“Folkhögskolan 1868—1893“* (Minnesblad med anledning af Svenska Folkhögskolans 25-års-jubileum utgifvet af “Folkskolans Vän“, Göteborg). *Årsredogörelser* från folkhögskolorna.

Finska: *Kansanopisto. — Om folkhögskolan.* (Tre uppsatser af Ernst Lagus, P. Nordmann, O. Grotenfelt.)

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på http://runeberg.org/htfolkhog/.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/runeberg-htfolkhog.

Filen skapad 2018-12-17 14:04:55.018354